

Prilog

Marko Marulić

PRIKAZAN'JE HISTORIJE SVETOGA PANUNCIJA

I

UTIHA NESRIĆE

Priredio

Bratislav Lučin

UDK: 821.163.42-1Marulić,M.

27-36

NAČELA OVOG IZDANJA

I. Kritički tekst priređen je na osnovi uvida u sve sačuvane rukopise, odnosno u njihove reprodukcije. Ujedno su pregledana sva važnija dosadašnja izdanja, tj. ona koja se također temelje na uvidu u jedan ili više rukopisa.

Priređeni tekst daje se u transkripciji; u kritičkom aparatu varijantne lekcije iz rukopisâ daju se u transliteraciji.

II. Bilješke na dnu stranice sadrže pet vrsta informacija:

1. kritički aparat u užem smislu, tj. varijantne lekcije i emendacije
2. ortografske i druge potvrde iz prvog izdanja *Judite* (Venecija, 1521)
3. odabrana usporedna mjesta iz Marulićevih predložaka (Feo Belcari, *La rappresentatione di Sancto Panuntio*; pseudo-Seneka, *De remediis fortuitorum*)
4. izričite reference na druge izvore i uočene parafraze drugih izvora
5. tumačenja težih mjesta

Objašnjenja:

1. U kritičkom se aparatu donose sve razlike između rukopisâ koje za posledicu imaju različitu transkripciju. Izdavači se u aparatu citiraju samo kad je njihova lekcija ujedno i emendacija, tj. kad je prihvaćena u ovdje uspostavljenom tekstu.¹ Navodi se samo izdavač koji je prvi unio takvu emendaciju, tj. ne prati se njezina sudbina kod kasnijih izdavača. Moje emendacije (tj. lekcije koje se ovdje prvi put uspostavljaju) popraćene su u aparatu riječju *napisah*.

¹ Naravno, Jagiću je bio poznat samo *V*, pa je njegovo odstupanje od rukopisa tada značilo emendaciju; danas se Jagićevo čitanje može smatrati emendacijom samo ako se njegova lekcija ne nalazi ni u *V* ni u *R*, kao što je ovdje u **P 4**, **UN 20** (**P** = *Prikazan'je historije svetoga Panuncija*, **UN** = *Utih nesriće*).

Primjeri:

- P 4** bog ga ne zabude *Jagić*] boga nezabudu *R* : Boga ne zabude *V*
P 5 ljubvom ga uvrući *napisah*] gliubomga u uruchi *R* : gliubom ga
 ouruchi *V* (*Judita* ljubv- 3 : ljub- [od ljuba] Ø)
UN 1 tuzben *V*] ftuzben *R*
UN 10 poče... ça *R*] uče... čal *V* (*Judita* poča- 7 [od počati]: poče- 2 :
 uče- Ø)
UN 20 nika je *Jagić*] nahaie *R*, nihaye *V*

2. Gdje je izbor između rukopisnih varijanti ili emendaciju bilo moguće argumentirati istom ili sličnom pojavom u tekstu prvog izdanja *Judite*, u aparatu su u zagradama dani statistički podatci o takvoj pojavi. »Prekrižena nula« znači da varijanta nije potvrđena u *Juditi*. Kod samo jedne potvrde daje se broj pjevanja i stiha.

Primjeri:

- P 30** digl *R*] dil *V* (*Judita* prij. dilj[a] 5 : dil Ø)
P 52 praudeno *R*] prauedno *V* (*Judita* pravednih 3,1 : pravednih
 4,106)
UN 7 nerfē *R*] negse *V* (*Judita* ner se 3 : neg se Ø)

3. Citati iz Marulićevih predložaka doneseni su u zagradama. Belcarijev tekst daje se prema prvom izdanju (oko 1490-1495), bez ikakvih intervencija osim što su razriješene pokrate. Tekst *De remed. fort.* daje se prema izdanju iz 1490, s time da su pokrate razriješene, a pisanje velikih slova i interpunkcija usklađeni su s današnjim uzusom.

Primjeri:

- P 139** tarzaç *R*] texaach *V* (pel mondo mercatando in luogho strano
Belcari)
UN 220 (Damnum putas, et remedium est. *De remed. fort.*)

4. Izričite reference na druge izvore ili uočene parafraze drugih izvora naznačene su u tekstu i u bilješki zvjezdicom, a od aparata ih dijeli okomita crta.

Primjeri:

- UN 94** * Usp. *Rim* 6,6
UN 336 lig *R*] Li *V* | * Usp. Horacije, *Epistule*, I, 2, 54

5. Mjesta koja su po sudu priređivača za današnjeg čitatelja teže razumljiva (čak i uz pomoć rječnika) u tekstu su označena zvjezdicom na kraju stiha, a u bilješci su protumačena ili prevedena na suvremeni hrvatski jezik; ta su tumačenja odnosno prijevodi tiskani kurzivom, a od aparata ih dijeli okomita crta i zvjezdica.²

Primjeri:

P 130 (perme non furon facte mai tal cose *Belcari*) | * *Ima li i u meni što zbog čega bih bio vrijedan pohvale?*

UN 295 branit R | branih V | * *Onako kako bi našao snage da se sam braniš od vukova (Tj.: Zar bi našao snage...?)*

III. Nadslovci se u tekstu upotrebljavaju samo ondje gdje imaju razlikovnu funkciju, npr.: bi (3. jd. kond. prez.) : bî (2. i 3. jd. ao.); ja (zam. 1. jd.) : jâ (3. jd. ao. od *jati*, ‘početi’); li (čestica) : lî (pril. ‘ipak’); ni (veznik) : nî (‘nije’); itd. Svrha im je da olakšaju razumijevanje teksta.

Primjeri:

UN 34 Ako li lî ne mož', raduj se da si prav.

UN 206 Ako nî pri tebi ni skupost ostala!

IV. Rječnik ne sadrži objašnjenja svih riječi, nego samo manje poznatih; izrađen je prema načelima popratnih rječnika u ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti* u izdanju Matice hrvatske.

² Ovakva objašnjenja, naravno, ne pripadaju u kritički aparat i trebala bi od njega biti grafički potpuno odvojena. Ovdje to nije bilo moguće provesti iz tehničkih razloga.

PRIKAZANJE HISTORIJE SVETOGA PANUNCIJA

IZVORI

Rukopisi:

- R – NSK R 6634, oko 1530, ff. 90v – 95r (kolor-digitalizat rukopisa u *Marulianumu*)
- V – *Vartal Petra Lucija*, Arhiv HAZU, IV. a. 31, oko 1573-1595, ff. 150r – 154v (crno-bijele fotokopije rukopisa u *Marulianumu*)
- F – Firentinski zbornik, Biblioteca Mediceo-Laurenziana, Firenca, Ashburnham 1582, 15/16. st., f. 14r (crno-bijela fotografija u knjizi Carlo Verdiani, *O Marulićevu autorstvu firentinskoga hrvatskog zbornika iz XV stoljeća*, prijevod i redakcija Radovan Vidović i Hrvoje Morović, Čakavski sabor, Split, 1973, Sl. 3. (samo stihovi 181-184))

Konzultirana izdanja:

- Jagić – *Pjesme Marka Marulića*, ur. Ivan Kukuljević Sakcinski i Vatroslav Jagić, JAZU, Zagreb, 1869, str. 273-278 (prema V)
- Kolumbić – Marko Marulić, *Dijaloški i dramski tekstovi*, prir. Nikica Kolumbić, Književni krug, Split, 1994, str. 153-160 (prema V i R, usp. str. 211-213; Belcarijev tekst priređivač je konzultirao prema firentinskom izdanju iz 1833; usp. Petar Lucić, *Vartal*, prir. Nikica Kolumbić, Književni krug, Split, 1990, str. 671)

Marulićev predložak:

- Belcari* – Feo Belcari, *La rappresentazione di sancto Panuntio* [Firenca: Bartolomeo de' Libri, oko 1490 – 1495].¹ Digitalizat na: <<http://atena.beic.it/>>, u polje za pretraživanje upisati: San Panunzio (pristupljeno 10. veljače 2017)

¹ Ovo izdanje, koje je ujedno *editio princeps* Belcarijeve drame, smatram Marulićevim predložkom zbog toga što se prvo sljedeće izdanje pojavilo tek 1555. (Naravno, nije moguće isključiti postojanje kakva rukopisnog predložka, ali o tome nema nikakvih podataka.) Za izdanja Belcarijevih djela u 15. i 16. st. usp. *British Library Incunabula Short Title Catalogue*, <<http://www.bl.uk/catalogues/istc/index.html>>; *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, <<http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de>>; *OPAC SBN, Catalogo del Servizio Bibliotecario Nazionale*, <<http://www.sbn.it/opacsbn/opac/iccu/free.jsp>>; *EDIT 16. Censimento nazionale delle edizioni italiane del XVI secolo*, <http://edit16.iccu.sbn.it/web_iccu/ihome.htm> (sve pristupljeno 10. veljače 2017).

PRIKAZAN'JE HISTORIJE SVETOGA PANUNCIIA
KAKO MOLII BOGA DA MU OČITUJE
KOMU BIŠE TAKMEN NA ZEMLJI

Najparvo izajti će jedan an'jel ter govori:

Verni, ki želite dobro neizrečeno,
Slišite ter vijte dilo prihvaljeno
Milošće smiljen'ja, u komu tko bude,
Na konac življen'ja Bog ga ne zabude
I napokon tako ljubvom ga uvrući, 5
Samo Boga kako uželi zovući.
Toj ćete poznati čuvši ča se zgodi
Komu ne bi stati u grih veće godi,
A toj dim nikomu razbojnik ki biše,
Dobrota u komu kagodi živiše. 10
Zato, gdi se moli pustinjak Panuncij,
Slišat tko će koli, bit mu će naući
Od Božje milosti, ka nigdar ne ostavlja
Toga ki žalosti drugoga izbavlja.

Nasl. 1 PRIKAZAN'JE HISTORIJE SVETOGA PANUNCIIA *napisah* | PRICHAZANYE HISTORIE SVETOGA PANUNCIIA V | Pocigne Iftoria sfetoga panuntia R || **Nasl. 3** CHOMV V | thomu R (*iznad t prepisivač naknadno napisao c*) (La rapresentatione quando sancto Panuntio pregho idio che gli reuelassi al quale huomo sancto gli fussi simile sopra la terra. *Belcari*)

Nasl./1 didask. Nai paruo izaitichie iedan angel ter gouori R | NAYPARVO YEDAN ANGEL IMA IZAYTI I TACHO PVCHV GOVORITI. PARVO. V (Vno angelo annuntia & dice cosi. *Belcari*)

1 neizrečeno R | ne izmirmo V (bene indicibile *Belcari*)

3 miloschie smiglienya u chomu tcho bude V | Milostie izmifgljana u chomu che budu R

4 bog ga ne zabude *Jagić* | boga nezabudu R : Boga ne zabude V

5 ljubvom ga uvrući *napisah* | gliubomga u uruchi R : gliubom ga ouruchi V (*Judita ljubv- 3 : ljub- [od ljuba] Ø*)

7 Toychiete V | Toithiete R

8 chomu nebi ftati ugrih uechie godi R | Chomu uechie stati u gryh nebi godi R

9 toy V | to R

10 kagodi *napisah* | cha godi R, V

11 panunçi R | PANUČI V (panuntio *Belcari*)

12 tchoie R | chichie V

13 milofsti cha R | milosti chi V

Nadasve činjen'je drago bo jest Bogu 15
Kad imaš smiljen'je ka svakom nebogu.

Sveti Panuncij pokleknuv moli se Bogu govoreći:

O Bože svemogi, o Gospodine moj,
Pozri na trud mnogi ki tarpi sluga tvoj,
Ki tebi želeći ugodit po ovoj
Pustinji hodeći tilu ne da pokoj. 20
Ti, Bože, uslišaj čiste molbe moje
I znat mi jure daj takmen meni tko je
Tko je, Bože, tebi veran koko sam ja
Tebe samo sebi želeći duša ma?
Čin' poni an'jel tvoj da s nebes tuj došad 25
Objavi tko je moj druga na svitu sad.

An'jel se ukaza i navisti Panunciju govoreći:

Vičnji Bog na nebi z goranje svitlosti
Posla mene tebi da t' skažem milosti.
Slišal je moljen'ja od sartca priprosta
Dilj tvoga služen'ja, molitav i posta. 30
A da se umili sartca tvoga sminost
I da te ne uhili jur nika oholost –
U toj parvo selo, ki sviri sad sebi
I poje veselo, priličan je k tebi.

16 cha f̄fachom R | suachomu V

16/17 **didask.** panuncj R | PANVCI V (Panuntio *Belcari*) || molife bogu gouorechi R | molise Bogu V (fa oratione a dio cosi dicendo *Belcari*)

21 Ti boze uflifcai R | Pozri ter usliscay V || čistje molbe R | molbe ceste V

22 meni V | mani R (*Judita* meni 8 : mani Ø)

23 chocho R | chacho V

24 zelechi R | xeli sad V

25 tuy doscad V | fada i fad R

26/27 **didask.** Anglese uchaza i nauifti panūciu gouorechi R | ANGEL GOVORI PANVCI V (Vno angelo appare a san Panuntio & cosi gli risponde *Belcari*)

29 moglienya V | f̄miglienia R || fartca R | sarca V (*Judita* sartc-/sartč- + vokal 16 : sarc-/sarč- + vokal Ø)

30 digl R | dil V (*Judita* prij. dilj[a] 5 : dil Ø)

31 fartça R | sarca V (*Judita* sartc-/sartč- + vokal 16 : sarc-/sarč- + vokal Ø)

34 ueselo V | u f̄elo R || chtebi R | tebi V

Toj rekši, an'jel pojde tja, a Panuncij, postav nikoliko, čudeći se, jâ sam sebi govoriti:

Aj, aj, nebore moj, Panunciju, jur viš 35
 Nač dojde život tvoj, ki tiskan li činiš!
 Eto nis' ki se mniš, hini te ljudski blud:
 Ča se ne posvistiš poznavši Božji sud?
 Ali ti u mni nî ča ljudi uznašaju*
 Al svirac on čini ča ini ne znaju! 40
 Poni va ime Boga stan ovi ojdimo
 I najti onoga najbarže pojdimo!
 Hoću iziskati ka su njega dila,
 Tere ću poznati i ma ka su bila,
 U spili sideći, uzdišuć, plačući, 45
 Pokore čineći, pokoj nimajući.
 Zaisto duša ma sumnji ter se boji,
 Dokle ne vidim ja kako taj stvar stoji.

Pojde Panuncij i najde svirca, ki tako pojaše:

Žive človik dosti ki stoji s vesel'jem,
 Usušuje kosti primisal s dresel'jem. 50
 Ako ćeš imiti na sartcu tvom pokoj,
 Pravdeno živiti i prez griha nastoj!
 U grihu ki stoji, kada se zamisli,
 Grize se i boji, o dobru ne misli,

34/35 didask. TOY RECHSI ANGEL POYDE TYA, A PANVCI POSTAF NICHOLICHO CVDECHISE YA SAM SEBI GOVORITI V | Angel to rechli poide tia a panuncij čudechise ia sam sebi govoriti R (Et decto questo langelo si parte & san Panuntio stando alquanto stupefacto per la rispota del angelo dipoi a se medesimo dice *Belcari*)

35 Panuntiu R | PANVCIV V (Panuntio *Belcari*)

36 nač R | da V

37 gliudschi V | gliudçchi R

38 Ča se ne posvistiš *napisah* | Da çafe ponefuiç R : Çase poni ne suyšc V

39* Ili ti u meni nema onoga što ljudi veličaju.

48 tay V | cha R

48/49 didask. panunci R | Panucij V (Panuntio *Belcari*)

50 vsuscuye (? , *nečitka kopija*) V | ufuçif ffoie R (lanima trista fa diseccar lossa *Belcari*)

51 sartçu R | sarcu V (*Judita* sartc-/sartč- + vokal 16 : sarc-/sarč- + vokal Ø) || tuom V | tuoi R

52 praudeno R | praudno V (*Judita* pravednih 3,1 : pravdenih 4,106) || prez V | brez R (*Judita* prez 19 : brez 2)

A ki dobro tvori, vesel će hoditi, 55
 Kad ga smart umori, z Bogom će živiti.

Toj čuvši Panuncij, tiho govori svircu:

Pomoz' ti Bog, mili i dragi brate moj,
 U svakom tvom dili i doved' u pokoj!
 Prišal sam tuj k tebi, a to da isprošu 60
 Jednu milost sebi, za ljubav ku t' nošu.
 Jer ako me hoćeš pečali izbavit,
 Samom ričju moreš, listo mi htij praviti
 Ka jesu dila tva; to spovij sad meni,
 Jer znati prud je ma, a škoda tebi nî.

Svirac vele se čudeći tim ričem odgovori:

Dobro došal budi, slugo Boga moga! 65
 Pamet se ma čudi od pitan'ja tvoga,
 Da iščeš poznati dila ma tere ćud,
 Ku listo slišati tebi će biti trud.
 Da kad si lî htio znati ka je ma stvar,
 Zločinac sam bio, razbojnik i gusar, 70
 A sad se hranim tim: pojući, svireći,
 Kako znam tere vim, po selih hodeći.
 Vrime tim minuju, ne hteći da gorim
 Dilom sagrišuju, i toj ti govorim.

55 A chi V | Acho R

56/57 **didask.** Toi R | (*nečitka kopija*) V : Poj Kolumbić || panūci R | (*nečitka kopija*) V : Panici [*sic*] Kolumbić (Panuntio *Belcari*)

57 Pomozti bog mili i dragi R | Pomozti BOG miľy ò dragi V (Saluiti dio fratel mio dolce e caro *Belcari*)

59 isprofsu R | isprosim V

60 nofscu R | nosim V

62 htij *Jagić* | hti R, V

63 spovij *Jagić* | fpoui R, spoui V

64/65 **didask.** Sfirac velefe čudechi tim ricem od gouorj R | Svirac odgouara V (El sonatore con molta amirazione risponde a san Panuntio dicendo *Belcari*)

71 poiuchi ffirechi R | poiuch i suirechi V

Toj čuvši Panuncij vele se jâ boliti i plačući poča govoriti svircu:

Da rec' mi za Boga, ki na križu za nas 75
 Prida sina svoga, reci mi toj danas,
 Tako t' svaku milost Isukarst vazda daj:
 Činiš li ku kripost sada u život taj?
 Ali, kad življaše u pridnja činjen'ja,
 Jeda ka činjaše dostojna spasen'ja? 80
 Otajna otvorit hotij mi o sebi
 I prošnja ma će bit utišen'je tebi.

Svirac, razumivši obitan'je svetoga Panuncija, pravi dva dobra dila svoja govoreći:

Ino t' dobro ne znam da sam kad učinil,
 Samo se spominam, kad sam razbojnik bil, 85
 Čeljad niku robeć z drugami mojimi,
 Mladicu jednu steć vidih meu njimi.
 Tužbeno jačeći uhiona staše,
 I njih se bojeći suzami ronjaše.
 Biše koludrica, čista, lipa, mlada, 90
 Togaj nevistica ki svitom oblada.
 Upala u ruke gusarom, uspreda
 Kakono meu vuke ovca kad se ugleda.
 I tuj, obstraniv nju, svaki ju gledaše,
 Počten'je nitkor, mnju, njoj ti ne nošaše.

74/75 didask. Toi cufsi panuncj velese ia bolitj (*prepisivač ispravio iz boiatj*) placuchi poča gouoritj sfircu *R* | To cufsi Panuci uelese ya boliti i plačuchi ya gouoriti suirçu *V* (San panuntio intesa larispоста molto siduole et hauendo alquanto suspirato & pianto dice cosi alsonatore *Belcari*)

75 Da *R* | De *V*

80 ka *napisah* | ça *R, V* || doftoina *R* | dostoyno *V* (facesti opere degne di salute *Belcari*)

81 hotij *Jagić* | hotimi *R, V* || osebi *V* | ufebi *R*

82 machie *V* | maiche *R*

82/83 didask. Sfirac razumifsi obitanie sfetoga panuncia pravi dua dobra dila sfoia gouorechi *R* | Suirac odgouara *V* (Allhora elsonatore uđita la promessa disan Panuntio gli dice due buone opere delle quali siricorda cosi dicendo *Belcari*)

87 Tuzbeno *V* | Tuzbenu *R* || uhiona *V* | ufiona *R*

90 togai *R* | Toga *V*

92 chachono *R* | Chacho *V*

94 počtenje *R* | Postenye *V* || nenoscasce *R* | ne misglasce *V*

Meni se ražali, obnoć ju izvedoh,	95
Ne videć ostali gdi ti ju odvedoh.	
Stran puta s njom hodih da nigdi ne izgine,	
Tako t' ju uklonih griha i vašćine.	
Drugovja, li buduć razbojnik pustinjom,	
Vidih ženu greduć, nitkor ne biše s njom.	100
Zvoljlna grediše, usiona hoda,	
Dali vidit biše plemenita roda.	
Rekoh joj: »Ča bludiš tudaj trudeć sobom?	
Ča ti je, ča tužiš? Ča nitkor ni s tobom?«	
Reče: »Ne pitaj me, jer počan govorit,	105
Bolizan ma, ajme, hoće me umorit.	
Da kad nesrića ma tajat se ne more,	
Prid dugom bižim tja općenske komore.	
Muž moj u tamnici moćno vezan stoji,	
I sa tri ditići njegov i moji.	110
Nevolja im je vele, a platit ne mogu,	
Zato jur smart žele, moleći se Bogu.	
I mene t' iskaše, a ja jim ubigoh,	
U pustinjske paše tuj sama pribigoh.	
Da se grem tukući, ovo je dan treći,	115
Ni jiduć ni pjući, ti znaš, Bože sveti!	
Smiljen' je na me imaj jer poniram nici:	
Ali mi jisti daj ali me posici,	
Da veće ne živem u toku nevolju	
Jer ovo gladom mrem, a jadi me kolju.«	120
Kad od nje toj sliših, moćno žalit počah,	
Žaleći ju tiših i k stanu vodit jah.	

96 gdi ti ju odvedoh *napisah* | gditiu douedoh *R* : i gdi hti douedoh *V* (la trassi fuor di quella gente brulla *Belcari*)

97 ne izgine *R* | ne zgine *V*

98 tachotiu *R* | Tachoyu *V*

100 nitchor ne bisce sgnom *V* | nitchore ne biscet fgnom *R*

101 (uidi una donna andar come un infermo / debile & stanca & con gran passione *Belcari*)

102 dali uidit *R* | da uiditi *V*

103 tudai *R* | tuda *V*

105 počan *V* | počam *R* (*Judita* počan 2 : počam Ø)

110 ditichi *R* | ditichçi *V*

111 Nevolja im je *napisah* | Neuogliamie *R* : Neuoglie ni uele *V*

116 ni giduch ni piuchi *R* | Giduch ni piuchi *V*

120 ovo *R* | euo *V*

121 mochno zalit počah *V* | mochnoiu zalit iah *R*

122 zalechigu tiscih *R* | xalecyu utisih *V*

Posadih ju za sto, jistvin joj poklonih,
 Pak libar trikrat sto ondi joj odbrojih
 I odpravih ju s tim. Ona domom pošad, 125
 Odkupi muža tim i svoje sine tad.
 Oto sad, otče, vij otajna ka su ma,
 A ino zapovij na mene milost tva!

Tomu se čudeći, sveti Panuncij, uzdvignuv oči k nebu, jâ govoriti:

O Isukarste moj, po kom je stvoren svit,
 Je l' u mni ča tokoj čim bih pohvaljen bît?* 130
 Ovi, zločinci steć meu prokletimi,
 Božastvena ne hteć ni općit s svetimi,
 Dila je učinil izvarsne ljubavi,
 Još ina barž imil ner listo ka pravi,
 Jer se ponižuje umiljenstvo nose, 135
 A ne uzvišuje hvalu niku prose.
 Zato nitkor ne sud', toj, ovoj govore:*
 Misal, otajnu ćud, sam Bog znati more.
 Ako je prem soldat, taržac al' artižan,
 Ter da pās nosi zlat i ohol da je zvan, 140
 Iznutra more bit inak ner vanka jest
 I bude u nj živit ča ga će u raj uvest.
 U svaki ljudski red najdu t' se kriposti,
 Ne bude t' u svih zled, Bog dili milosti.

125 I odpraihiu V | I od pauihiu R

127 otče R | occe V (*Judita* otc-/otč- [od otac] 6 (4/2) : oc- Ø)

128/129 **didask.** panūcj R | Panuci V (*Panuntio Belcari*) || uđduignuf R | Duignuf V

130 (perme non furon facte mai tal cose *Belcari*) | * *Ima li i u meni što zbog čega bih bio vrijedan pohvale?*

131 (costui uiuendo intra lagente ladre *Belcari*)

132 opchit R | opchiech V || s svetimi *napisah* | fjetimi R, suetimi V (*Judita* [*socijativ*] s s- 11 : sa s- 11 : [*socijativ bez prijedloga*] Ø)

134 ner V | neg R (*Judita* ner 33, nere 6 : neg Ø, nego 5)

135 ponixuye V | poniŕiue R || humiglienstuo V | huaglienftuo R (perche dellhumilta porta lammanto *Belcari*)

137 * *govoreći ovo ili ono*

139 taržaç R | tetaach V (pel mondo mercatando in luogho strano *Belcari*)

140 ohol V | idiol R

141 ner vanka *Jagić* | yer uancha V : ner izuancha R

142 uueft R | douest V

Zatim se obrati k svircu i jâ mu govoriti:

Brate, mnju si slišal Panuncija jime	145
Odkol si tuj prišal, odvarg griha brime.	
Pravim ti da si drag Bogu koliko ja,	
Zove te kino nag na križu za nas sta.	
Ostaviv poni svit za njegovu ljubav,	
Njega sliditi hit' u svetom redu stav!	150
Isusu služiti samo ako budeš,	
blažen hoćeš biti, s njim u raj pribudeš,	
Gdi se svak veseli prid Božjim licem steć,	
Sve ima ča želi, po sve vike živeć.	

Svirac, čuvši slatke riči Panuncija, odluči učiniti se kalujer njemu govoreći:

Otče, budući ti, Panuncij, znan svudi	155
I hvaljen, ča se čti od prisvetih ljudi,	
S tobom pojt i život volju sam mû prignul	
I tako učinit kako me s' potaknul,	
Pokol Božja kripost, ka svitom oblada,	
Tuj mi daje milost da me s tobom sklada.	160
Za ljubav jur njega tebe ću sliditi,	
A svita slast sega ništar ne sciniti.	

144/145 didask. Zatim se obrati k svircu i jâ mu govoriti *napisah* | Zatim je obrati chfuirču iamu gouorič R | PANVCII SVIRCU GOVORI V (Dipoi siuolge alsonator dicendo *Belcari*)

145 mgnufi R | mngtgi V || panuntia R | Panucia V (Panuntio *Belcari*) || gime R : ime V (*Judita* jim(-) 32 : im(-) 48; *usp.* 4,172: Ča t' jime [*graf.* Catgime])

146 Od cholfi R | Od choysi V

149 Ofstauif poni R | O poni ostauif

150 hit R | htit V (*ca* **149-150** *usp.*: non esser negligente alsuo conuito / ma uogla per suo amor lasciar elmondo *Belcari*)

151 famo acho R | acho samo V

154/155 didask. Sfiraç çuffi slatche rieč panunica od lucj ucinitife chaluier gnemu gouorechi R | Suiraç Odgouara V (...Panuntio... *Belcari*)

155 Otçe R | Oççe V (*Judita* [*od* otac] otc-/otč- 6 (4/2) : oc- Ø) || panunçi znan R | Panuci zuan V (Essendo uo Panuntio tanto noto *Belcari*)

156 hvaljen *napisah* | huale R, V || cti (ç ispravljeno u c) R | sti V (*Judita* [po]čtiti / [po]-čtovati 24 : [po]štiti / [po]štovati Ø)

157 poit i ziuut R | poyti xiuit V

160 da me ftobom R | stobom dame V

162 ne sciniti V | neçiniti R (*Judita* scini- 1 : cini- 1)

Obitam jur sasvim posluh i čistoću
 I još uboštvu s tim uzdaržat da hoću,
 Ufan'je sve moje postavljam u Bogu, 165
 Zapovidi tvoje barguč kako mogu.

*To rekši, pokleknu i obhiti Panuncija za noge i Panuncij pokleknuv zagarli
 ter jâ celivati, pak se obadva dvignuv jaše hoditi po pustinji, a Panuncij poče
 Bogu zahvaljivati govoreći:*

Hvala mi ti budi, o slatki Bože moj,
 Da človika čudi priteže Duh Svet tvoj,
 Pamet prosvitljujuć svim tvojim obranim,
 A pak posvećujuć u raju sazvanim. 170

Ti, Bože, ne gledaj priproččinu moju,
 Da u svem prigledaj i daj milost tvoju!
 Tebi hvalu na svem, Bože vičnji, daju,
 Bože mili u svem, svim drag ki te znaju.
 Oni te ne znaju ki ljube blago i svit 175

I slast onu haju ka tarpri malo lit.
 Da ti jur, brate moj, pogardiv svaka taj,
 Sa mnom zajedno poj, a za ino ne haj!
 Kolina priginji moleći se Bogu,
 Živeć u pustinji na stanu ubogu. 180

Pustinja ubog stan zaisto jest vele,
 Da raj je onim dan, i blago ko žele,
 Kino služe u njoj kralju vičnje slave,
 Nigdar ni konac koj, sva Pisma toj prave;

165 poštaugliam R] postauif V

166-167 **didask.** pokleknu napisah] pochlachuf R (*Judita* [po]klek 2 : [po]klak-Ø) ||
 Čitava ova didaskalija u V glasi PANVCI GOVORI

168 duh fuet R] suet duh V

169 prosuitgliuyuch V] profitgliuiuchi R

170 posuechuyuch] po]ftechuiuchi R || u rayu sazuanim V] u rai zazuanim R

173 hvalu...daju napisah] huala... daiu R : huala... nayu V

174 suim V] *nema u R*

176 cha V] chu R

178 a V] i R

182 da raige onim dan R] da ray onimye dan V : drasymye om dan F

184 ffa pi]fma toy R, sua pisma toy V] fsa pisma to F

Kuno ti kolikrat pametju ushodeć 185
Razmisliš, tolikrat na zemlji biti neć',
Da s an'jeli gori ter s Bogom, i zatoj
U trud i u pokori ćutit hoćeš pokoj.

Amen

185 uſchodech *R*, ushodech *V* (*Judita* ush- 2 : uzh- 1)

186 biti *V*] bit *R*

188 utrud i u pochori *R*] U trud i pochori *V* (*Judita* 1,237: Poćaše se i u mraz, toko biše prtil; 4,120: Toko lipa biše i u takovu svitu)

UTIHA NESRIĆE

IZVORI

Rukopisi:

R – NSK R 6634, oko 1530, ff. 63r – 71v; nedostaju stihovi 117-118, koji se nalaze u V (kolor-digitalizat rukopisa u *Marulianumu*)

V – *Vartal Petra Lucija*, Arhiv HAZU, IV. a. 31, oko 1573-1595, ff. 311v – 321v; nedostaju stihovi 369-370, koji se nalaze u R (crno-bijele fotokopije rukopisa u *Marulianumu*)

Konzultirana izdanja:

Jagić – Pjesme Marka Marulića, ur. Ivan Kukuljević Sakcinski i Vatroslav Jagić, JAZU, Zagreb, 1869, str. 150-161 (prema V; usp. str. 6-7)

Slamnig – Marko Marulić, Judita, Suzana, pjesme, prir. Ivan Slamnig, Matica hrvatska, Zagreb, 1970, str. 138-148 (prema Jagiću, ali usp. str. 220, 243)

Franičević – Marko Marulić, Versi harvacki, ur. Marin Franičević i Hrvoje Morović, Čakavski sabor, Split, 1979, str. 207-219 (uglavnom prema R, a u bilješkama varijante prema Slamnigu; kadšto obrnuto; usp. str. 312-314, 349)

Kolumbić – Marko Marulić, Dijaloški i dramski tekstovi, prir. Nikica Kolumbić, Književni krug, Split, 1994, str. 101-116 (prema V, a u bilješkama varijante prema R; kadšto obrnuto; usp. str. 201-205)

Mogući Marulićev predložak:

De remed. fort. – [Pseudo-Seneca,] *De remediis fortuitorum*, u: Seneca, *De moribus [et al.]*, Venetiis: Bernardinus de Cremona et Simon de Luero, 5. octobris 1490, ff. 2v-3r.¹

Digitalizat na: <nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:12-bsb00061116-2> (pristupljeno 10. veljače 2017)

¹ Da je *Utiha nesriće* Marulić ispjevao kao slobodnu stihovanu parafrazu *De remed. fort.*, utvrdio je Neven J o v a n o v i ć, »*Ter tužnih konsolaj*: Marulićeva *Utiha nesriće* i pseudo-Senekina konzolacijska zbirka *De remediis fortuitorum*«, CM XI (2002), 413-439 (uz studiju dodao je izdanje pseudo-Senekina teksta i sinoptičku tablicu *De remediis / Utiha nesriće*). Da je to mletačko izdanje Marulić imao u svojoj knjižnici i koristio se njime sastavljajući *Repertorij*, utvrdio je Darko N o v a k o v i ć, »*Zašto nam je važan Marulićev Repertorij?*«, CM VII (1998), 9-24 (19-20). Ipak, J o v a n o v i ć (*ibid.*, bilj. 14 na str. 416-417) upozorava da su neka mjesta u tom izdanju jezično i sadržajno potpuno nerazumljiva, pa smatra da se Marulić koristio nekim drugim izvorom.

UTIHA NESRIĆE

Misleć človik tužben vrimenje nevolje,
 Od kih je moćno bjen i trujen dovolje,
 Razum ga susrite, krana od razloga,
 Od istine svjete noseć u toj doba,
 Ter ga pitati jâ: »Ča s' toli zlovoljan? 5
 Ča će reć obraz ta plačan i nevoljan?
 Reci«, reče, »meni; prî ner se dan nagne,
 Lika ću dat tebi da t' žalost odlagne.«
 Sliši svaki sada ča človik tužiti
 Plačan poče tada, ča razum učiti, 10
 Ter ćete imati ustarpin'ja jakost
 Kada vas tiščati bude koja žalost.

Človik

Smart mi je na pamet: misleć da ću umrit,
 Stojim kako vazet, jer mi je na tom prit.

Razum

Narav je človika, ki se rodiv pride 15
 Na zemlji ovdika, umarvši da otide.
 Još zakon hoće toj: ča vazmeš u zajam,
 Da povratiš onoj. Život je zajat nam.
 Život ov živiti, a pak imat žalost
 Da ćeš ga vratiti, nika je neharnost. 20

Nasl. Vtiha nefrichie R | RAZVM V : Lipo Prigouaranje Razuma i Clouicha V *Tabula* (f. IVv)

1 tuzben V | ftuzben R

3 chrana V | chrunu R

7 nerfe R | negse V (*Judita* ner se 3 : neg se Ø)

10 poče... ča R | uče... čal V (*Judita* poča- 7 [od počati]: poče- 2 : uče- Ø)

13 mi flech R | mislim V

14 natom R | nato V

19 imat R | imit V (*Judita* imi- 21 : ima- 19)

20 nika je *Jagić* | niahaie R, nihaye V

Človik

Slišam riči tvoje, li toj ti umim rit:
 Meu sve straha moje strašje mi je umrit.

Razum

Manenost je mnoga hotiti strah imit
 Ter se bojat toga ča znaš da će li bit.
 Umarli jesu oni ki živiše pri nas, 25
 Umrit će i ovi ki se rode po nas.
 Bolizan je umrit, da tko se još boji –
 Pravo ti hoću rit – on bolizan dvoji.
 A straha t' imati od smarti ne budeš
 Ako se bojati Boga vazda budeš. 30

Človik

Da ovo me će jati ki mi zasidaju
 I rane zadati pokol me tiraju.

Razum

Uklon' se ako mož', bolje je da si zdrav;
 Ako li li ne mož', raduj se da si prav.
 Pravdenu naudit ni rane ne mogu, 35
 Tilo će t' razudit, duh će pojti k Bogu.
 Ne boj se samo pūt ki t' more posići,
 Da ki u oganj ljut dušu t' more vrići.

Človik

U baščini mojoj ne dadu mi priti,
 A u zemlji tujoj ne bih rad umriti. 40

21 li toiti R | litoti V

22 meu ffe R | Me sfe V || strasiemiye V | ftrahmeie R («Morieris.« Stultum est timere quod uitare non possis. *De remed. fort.*)

24 dachie li R | da chiet li V

29 ftrahat R | straha V

31 Da ouomechie R | Danomechie V

32 pocholme tiraiu R | pochleme utirayhu V (*Judita* pokol 9 : pokle Ø)

36 tilochiet R | tilochie V || chbogu V | gbogu R (*Judita* k b- 4 [k Bogu] : g b- Ø)

40 tuyoy V | tuoi R

Razum

Gdi godire umreš, tribi t' je, dobro znaj,
 S sega svita da greš u paklu ali u raj.
 Baščina tvoja nî na svitu ovomu,
 Da, kad primineš ti, budeš stat u komu.
 Ondi je ljudem stan gdi jim je uvik bit, 45
 A ne iz koga van triba je skoro it.
 Ne brin' se poni tim da neć' domom umrit,
 Da brini se sasvim gdi ćeš umarvši prit.
 U Rim duh pustiše glave apostolske,
 Ne gdi se rodiše, u strane židovske. 50
 Ostali apostoli svi se razidoše
 Po svitu okoli, domom ne pridoše.
 Znahu bo da njih dom gori je u raj,
 Vikovnja sad u kom vesel'ja uživaju.

Človik

Evo sam golobrad, u najliplju mladost, 55
 Zato umriti sad mnoga mi je žalost.

Razum

Mnozi su starosti živeći doparli
 Plačuć u mladosti da nisu umarli,
 Jer dugo živeći drazih pokopaše
 Ter svitu služeći u grih se umotaše; 60
 Pokoja nimaše od protivšćin mnozih,
 Od gute skučāše, od fibre, od bocih.
 I ti da bi stupil na lita starija,
 Barž bi lî očutil zla smarti teškija.

41 nedadumi priti *prekriženo pa iznad napisano* tribitie dobro znai R | tribuye V

42 s sega *Jagić* | *fšega R* : sega V (*Judita* s s- 12) || upachlu ali R | u pachal al V

45 gdigimye V | gdimie R

46 tribaie R | tribuje V

48 umarfsi V | umarfji R

54 uichougna ... uefelia R | Vichofgne... ueselye V

59 dugo V | ouo R

62 od gute schucase od fibre od Bocih V | od gute *fchnçašce [sic]* od febar i od bočih R

Još da bi tvu mladost smart sada ne ubila, 65
 Malo zatim starost bi t' ju ogrubila.
 Zato, ča tarpiti do duga ne more,
 Malo prī zgubiti ka žalost bit more?
 Neć' žalit mladosti ni brigu imati
 Ako zla starosti budeš razmišljati. 70

Človik

Sridu tujih stojim, kino me ne znaju,
 Ter se jošće bojim da me ne ukopaju.

Razum

Gdi godir ležati bude martvo tilo,
 Čarvi ga će žvati i biti će gnjilo. 75
 Kako tilo umre, tako tudje gardi,
 A grebom se zapre da živim ne smardi.
 Ako tve tilo to neće se ukopat,
 Ča je tebi za to? Nećeš čuti ni znat!
 Još ki mart i studen svarh zemlje počiva,
 Ne leži odkriven: nebo ga pokriva. 80
 Ako ležeći van ptice ga će jisti,
 Tokoj u greba stan čarvi ga će gristi.
 U kom godir misti martac bude ležat,
 Pūt će se izisti, kosti će gole ostat.
 Zato jur ne misli tilo gdi će biti, 85
 Da samo razmisli kamo će duh iti.

Človik

Zdravje me ostavi, ne imam pokoja,
 U pečal me stavi nemoć zla ozoja.

65 tuu R | sfu V

70 zla R | zal V

74 zuati R | znati V

76 grebom,fe R | grobmuse V

79 Iof' chi mart i f studen R | Jos chi martau studen V (*Judita* 2,280: Niki mart, niki

živ)

82 tochoi ugreba f tan R | Tochoye u greb stan V

Razum

Ne samo u boju skaže t' se sartca moć, Ni samo u brodu, da jošće u nemoć;	90
Na odru poni tvom hvalu ćeš imiti Ako budeš u tom hrabro se nositi.	
Kad je pùt mlohava, tad duša ozdravi, Bogu bude prava, Apostol to pravi.*	
Grišnu pohotin'ju uzda jest slaba pùt, Misli o bolin'ju, a ne od griha mut.	95
Ako poni prudi duhovnu življen'ju Nemoć ka te trudi, stav' konac tužen'ju	
Ter tarpi trujen'je ko t' šalje Gospodin Za tvoje spasen'je. Boga čtit ne bud' lin,	100
Lî priprav' se umrit tere će nemoć taj Ali od tebe otit ali te unit u raj.	

Človik

Daj mi još niki red, jere mnogih viju
Ki ne znava moju zled zlo od mene diju.

Razum

Žal ti budi ako dobri ljudi zla taj Uskladaju tako, ako li zli, ne haj!	105
--	-----

89 *sartca napisah*] *farça R*, *sarça V* (*Judita sartc-/sartč- + vokal 16 : sarc-/sarč- + vokal Ø*)
90 *ni R*] *li V* || *ubrodu R*] *ubroyu* (*ispravljeno iz u brodyu*) *V* (*Non in mari tantum aut in praelio uir fortis apparet. De remed. fort.*) *Usp. Jovanović, CM 11 (2002), 226*
91 *hualuchief R*] *hualu chie V*
94 * *Usp. Rim 6,6*
95 *uzda V*] *uazda R*
96 *od griha V*] *o griha R*
97 *prudi R*] *trudi V*
100 *čtit R*] *stít V* (*Judita [po]čtiti / [po]čtovati 24 : [po]štiti / [po]štovati Ø*)
101 *terechie R*] *tertichie V*
102 *ali od R*] *Al od V* || *alite R*] *alte V*
104 *zlo od mene digu R*] *od mene zlo diyu V*
105 *Žal ti budi ako napisah*] *Zalti bi acho R : Zaoiti bud acho V*
106 *uskkladaju Jagić*] *uzchladayu V : ufchladaiuch R* || *acholi zli R*] *ako zali* (*ispravljeno iz zli*) *V* (*Judita zali 1 : zlih 1*)

Zli bo zloga ljube, zali jim je vičan,
 Dobroga glas grube jer jim nī priličan.
 Paka drugi, ludi, razbora ne ima,
 Prez razloga sudi ter rasklada svima. 110
 Ti riči njegove toliko scini u svem
 Koliko kad rove tovar tekuć putem
 Ali kad uzbunju valovi u moru,
 A vitri uzšušnju u polju al' u goru.
 Ako si prem psovan od luda ki viska, 115
 Ne di t' ča s' dostojan, da ča ga éud stiska.
 A zatim spoznaj se tere zla zlimi stav';
 Ako s' kriv, isprav' se, Boga hval' ako s' prav!
 Tako ti čineće, zloriki uđiti⁵²
 Duši tvojoj neće, da hoće prudit. 120

Človik

Da ovo sam bandižan van patrije moje,
 U tuj me utiš' stran rič beside tvoje!

Razum

Svim je patrija svit ki se na svit rode,
 Da putuju sto lit, van se nje ne brode.
 Pače t' rekoh da nī, ni da ti more bit, 125
 Patrija gdi t' se sni, da gdi ćeš vazda bit;
 Gdi t' je vikovnji stan, tuj ti patrija jest,
 Vernim u gornju stran, nevernim doli sest.

109 ludi R | gliudi V

111 scini *Franičević* | ſćini R : scin V

112 touar techuch R | techuch touar V

113 ualoui umoru R | ualoue u mori V

114 uzsušnju *napisah* | uzsusgnu V : uſcuſcgnu R (*Judita* razšira, izšad) || goru R | gori V

117 spoznaj se *Jagić* | zpoznayse V (*Stihovi 117-118 prema V; tih stihova nema u R*)

118 isprav se *Jagić* | izprause V

119 zlo richi R | zlo rechi V

121 Da ouofam R | Dauosam V

122 utuime R | Vtume V

124 uanſe gne nebroke R | nam se gne nebroye V

127 Gđitie R, Gđitye V

128 uernim ugorgnu ſtran neuernim doli fest R | Virnimye ugorgnu stran neuirnim doli sest V (*Judita im., prid., gl. -ver- 11 : -vir- 10; od toga prid. vern- 6 : virn- 1 [6,310, u položaju rime]; im. never- 1[5,336] : nevir- Ø*)

Kako tko bude prest, tako će se odit,
 Dila ga će ponest i s njimi će hodit. 130
 A sad je ljudem dom zemlja po koj hode,
 Pticom ajer po kom liću, ribam vode.
 Zemlja je poni tva, ne tuja, gdi sidiš,
 Iz nje t' je pojti tja da indi priživiš.

Človik

Bolizan pritišće kip i dušu moju, 135
 I toj me sad stišće prosit pomoć tvoju.

Razum

Ako ćeš slišati, zadovoljnu pomoć
 Od mene ć' imati ter polahčat nemoć.
 Kada je bol mala, ustarpri, lasno je, 140
 Kad je uzbujala, ustarpri, slavno je.
 Job, zdrav u svoje dni, malo tad biše znan,
 Listo ga znahu ki pohojahu mu stan.
 Kada ga nateče bolizan, nevolje,
 Glas njegov poteče po svitu dovolje
 I dojde do Boga, i Bog ga uznese 145
 U raj cića toga jer hrabro podnese.
 Ako je malo tih ki mogu starpiti,
 U družbi moreš njih, ako hoćeš, biti.
 Ako li sliditi hoć' tih kih je vele,
 Ustarpin neć' biti ni misli prognat zle. 150

Človik

Jošće je stvar ina ku ti hoću reći:
 Uboštva težina osadni mi pleći.

132 lichiu R | lete V

134 izgnetie R, Izgnetye V

140 uftarpri flaunoie R | ustarpis lasnoye V

141 Iob zdrau R | I ozdraf V || tad bišće R | bisce tad V

142 znahu ki R | znajuchi V || pohoiahumu R | pohajahumu V (čini se da je ispravljeno iz pohajali ili sl.)

Razum

Uboštvo teško nî, da zato – neka znaš – Teško ti se čini jer mu dobra ne znaš.	
Uboštvo je lahko, veselo, slobodno, Tko ga nosi tako kako je podobno.	155
Tiho, poniženo uboštvo u sebi jest, Od tih nî cinjeno ki s Bogom neće sest.	
U blagu je oholost, taščina, pût i blud, Objist, kar, zavidost, strah, sumnja, misli trud;	160
Onih ki ga ljube slipoća je mnoga, Hine, kradu, rube, sami ginu s toga.	
Zato ga diliti Bog veli, ne iskat, Ter blago želiti kono neće skončat;	
Zato ga diliše Matij i Zakeo Ter se uzvišije gdino je Bog seo.	165
Da oni ki hteći blago teć sasvima, U ognju goreći kaplju vode nima.	
Lazara, ki hranu sebi hoteć prosi, U pokoja stanu an'jelski kor nosi.	170
Ništare nimahu Božji apostoli, Po svitu plitahu bosu tere goli.	
Mnozi, njih slideći, blago odstupiše, Duhovno živeći Bogu poslužiše;	
Sada t' uživaju blaženstvo vikovnje: Ako ć' pojt u raju, počni sliditi nje.	175
Isus ubog biše, ubogo se rodi, Druzi ga hraniše kad po zemlji hodi.	
Jur poni ne tuži ni žel' blaga mnoštvo, Gospodinu služi, ki ljubi uboštvo.	180

154 dobra R | dobro V

155 lahcho V | lachcho R (*Judita* lahk- 2 : lak- Ø)

159 put i R | puti V

160 char V | har R || mi'fli trud R | mislit tud V

163 ne R | ni V

166 uzui'fci'fće R | uzuisise V (*Judita* uzviši- 5 : uzvisi- Ø)

168 u oggnu R | Na oggnu V

169 hotech R | hodech V (*čini se da je ispravljeno iz* prosech; *i sljedeća riječ je prepravljena, možda iz* nosi, u prosi)

173 Mnozi R | Mnozih || od 'ftupi'fće R | otpustise V

Človik

Nisam jak ni moguć, nimam pinez pun grop,
Nisam barun slovuć, nisam biskup ni pop.

Razum

Ako s' sebe dobil, Aleksandra s' jači,
Ki biše svit podbil, a saržba ga tlači. 185
Malim se poklada ki ljubi kriposti,
Kim skupost oblada, ništar mu nî dosti.
Bolje ti je časti zvati se dostojan,
Ner časti dopasti buduć nedostojan.

Človik

Ne budući jaki, ne budući moguć,
Psovati me će svaki i jošće prava tuć. 190

Razum

Raduj se da s' nejak nepravde tvoriti,
Ter nepravde bud' jak moći podnositi.
Ne oni ki biju, da ki budu bjeni
Za prav ku imiju biti će spaseni. 195
I tim dobiše raj mučenici sveti,
Lî zdaržeći put taj u narod prokleti,
Da za pravdu tarpiv trude, muke, bjen'ja,
Uzidu, zasluživ, na vičnja vesel'ja.

Človik

Greduć u naglosti dinare izgubih,
Od nike žalosti malo se ne ubih. 200

184 a)farzbaga R] à zlobaga V

185 poklada *napisah*] podchlada R, V (*pokladati se* = *napunjati se*, *krijepiti se*, *nami-
rivati se*; *podkladati se* = *podvrgavati se*, *podčinjavati se*)

195 mucenici V] mučeni R

196 zdarzechi R] darxechi V

198 nauićgna R] u ićgna V

Razum

Da bi jih ne zgubil, more bit bi pri njih
 Tkogodir te ubil tere ti vazel svih.
 Zatoj se kuntentaj, ako ti je odpal
 Z dinari saket taj, da si sigur ostal. 205
 O, blago si tebi taska kad je odpala,
 Ako nî pri tebi ni skupost ostala!
 Ako li joj si drag ter te se lî prima,
 Još si u tomu blag da paše ne ima.
 Pinezom zasida kursar, gusar i tat,
 Ubog srid njih rida i ne šćiteći vrat. 210
 Poni se ne tuži, blag lî ćeš bit u put,
 Slobodan u luzi, sigur domom u kut.
 Pinez nećeš imit ni ćeš ereda imat,
 I toj će t' dobro bit, nećeš ga se bojat.
 Ča stave prid tobom, s mirom ćeš jist i pit, 215
 Neć' se brinut robom, komu ju ćeš pustit.
 Srića te izbavi brimena i znoja
 Tere te postavi u misto pokoja.
 Ako razbor imaš, škoda ti u tom nî,
 Pokol s toga primaš tolike škode ti.* 220
 Još jadaš plakan'jem: plačno je to tobom,
 Tvojim pomanjkan'jem, a ne samo sobom.

Človik

Oči sam izgubil, slipoće dopadoh,
 Dan mi je poškuril, svitline odpadoh.

-
- 202 tereti uazel R | teret uzeo V
 203 Zatojfe R | Zatoše V
 204 fachtet R | mosgna V
 205 chadie odpala R | day' odpala V
 208 u tomu V | utom R
 211 blag lichief bit uput R | daggliches bit uput V
 212 uchut R | iu chut V
 213 imit V | imiti R || ereda R | hereda V
 214 i toichiet R | Itochiet V
 215 s mirom ćeš *Jagić* | smiromchie V : fminochief R
 220 pochol R | Pochla V (*Judita* pokol 9 : pokla Ø) || schode R | zgone V (Damnum putas, et remedium est. *De remed. fort.*) | * s toga – tj. s blaga, zbog blaga
 221 plačnoie R, placnoye V
 221-222 (Deflens genus miserum te clamas quod opibus excussus es. Tuo uitio ista iactura tam tristis est. *De remed. fort.*)

Razum

Ne listo dan slači ljudi ki tuj stoje,	225
Da i noć, ka mračī, ima slasti svoje.	
U noći mož' molit Boga vele bolje,	
Pametju uzhodit i bit dobre volje.	
Ako s' oči zgubil, utiš' se zgubiv njih	
Da s' vrata zatvoril po ka ulazi grih.	230
»Oči moje odvrat'«, reče David Bogu,	
»Tere jim vidit krat' svita taščad mnogu!«*	
Tebi to prositi oto jur tribi nī,	
Nere se nositi kako svist tvoja vī.	
Očiju s' odpao i nećeš gledati	235
Ča, da bi gledao, rad bi jih nimati.	
Oči su ke vode na nečistu ljubav	
Kad dekle ke hode pogledaju te stav.	
Oči na zavidost tudje te peljaju	
Kad raskošē lipost u druga zgledaju.	240
Ne bi zasidali razbojnici na put,	
Ni brode tirali kursari napan skut,	
Ne bi tati krali tujega imin'ja	
Da bi ne imali očiju vidin'ja.	
Vidin'je t' očiju i dobitak ima,	245
Da človik vridniju od Boga vid prima:	
Svitlu mu pamet dā neka misleć vidi	
Nebeska dobra, ka očima ne vidi.	
I ti jur uzbudi oči tve duševne	
Ter plačan ne žudi te ke su telesne!	250

Človik

Ojme, ča ću sada? Sve sinke pokopah!
Imah prī umrit ja, a za svimi ostah.

231 rece V | re R

232 * Usp. Ps 119(118),37

234 ui R | ni V

240 zgledaiu R | gledayu V

243 tatiR | tachi V

249 tue duseune V | tuoie telefne R

251 Oime R | Hoyme V (*Judita* Ojme 5 : Hojme Ø)

Razum

Manenost je plakat umarlih da umriše,
 A prija ne plakat da se porodiše.
 Svak na to dohodi ki se je rodio 255
 Da opet odhodi kad Bog bude htio.
 Prez sinov si ostal jeda ti sam listo?
 Ki grad nî to imal al' ko na svit misto?
 Otac žali t' sinov, otca sini takoj,
 Po stan'ja svih gradov zgaja se često toj. 260
 I kralji i bani tomu t' su podložni,
 Ne listo ki zvani jesu malomožni.
 Ni mladost, ni starost toga se ne ujima,
 Ni viteška jakost: smart obali svima.
 Diš: imah prî umrit. Tko t' biše obećal 265
 Da ćeš naprida prit, a ne bit zad ostal?
 Ako bi prî pošal na on svit onamo,
 A njih totu ošal, sam bi stal i tamo.
 Ako li njih združiti željaše i u smart,
 Zato ne htij tužit, harlo će i tebe start. 270
 Spomeni se zatim da t' zajal biše njih,
 A ne pridal sasvim Bog, otac ki je svih.
 Njegovi bo bihu, ki jih je stvorio,
 K njemu pojt imihu kad jim je velio.

Človik

S fortunom jidreći imil sam nevolju, 275
 Vitar me goneći razbih se o školju.

Razum

Kad si tako hodil i nî te pokrili val,
 Nis' ništar izgubil, pokol si škapulal.

-
- 257 Prez V | Pref R
 258 ni to R | to ni V
 259 xalit V | zalih R || oća R, V (*ćini se da je u V ispravljeno iz oća*) (*Judita* [od otac]
 otc-/otč- 6 (4/2) : oc- Ø)
 264 uitescha V | uitezcha R
 265 Dif imah R | Tisi mal V || tchot R | tcho V
 271 zaial biŕce R | bise zayal V
 275 Sfortunom V | Fortunom R
 278 izgubil V | zgubil R || pocholŕi R | poklesi V (*Judita* pokol 9 : pokle Ø)

Človik

Utekal jesam gol; ča imih, tuj ojdoh,
Kakono odart vol svučen domom dojdoh. 280

Razum

Došal si zdrav domom kad zginut mogaše
Sa svimi kih sobom u brodu imaše.

Človik

Gredući dubravom na gusu nastupih,
Jedva z glavom zdravom bižeći odstupih.

Razum

Nastupe ti družu na laže, ki svade* 285
Ter čine u uzi stat jih i u klade;
A družu na onih kino raspravljaju
Tere zloglase svih, a Boga ne haju.
Nici na taščince greduć se namire,
Na vuhle, na hince: pun je svit nevire. 290
Tako ne tuž' na to da s' bio nastupil,
Da raduj se zato da s' harlo odstupil.

Človik

Neprijatelj imam ne malo mogućih,
Ter svak čas prijamam sumnju i strah od njih.

279 Vtechal R | Utecha V

280 Chachono V | chano R

282 chih V | chi R

285 laze R, laxe V (Alius in accusatores, alius in fures, alius in fraudatores: plena est insidiis uia. *De remed. fort.*) | * *Drugi naiđu na lažljivce, koji (ih) okleveću*

286 ftat gih i R | stati i V

288 a R | i V

289 nataščinče R | na taschine V

293 imam V | gimam R (*Judita* imiti 21 : imati/iman'je 19 : jimiti 3 : jimati Ø)

Razum

Kako bi stavil mōć vukom se branit sam,*	295
Tako išći pomoć neprijateljem pram.	
Tim ćeš zadovolje njih prita ustavit	
Ali, ča je bolje, mir s njimi postavit.	
Neprijatelj imaš: još je gore ako	
Prijatelj ne imaš tere živeš tako.	300

Človik

Sartce moje dere žalost kuno imih
 Prijatelja jere sartčena izgubih.

Razum

Da si imil toga, to se zna jur čisto;	
Sad išći drugoga na njegovo misto.	
A iskati ga poj gdi se najti more,	305
Gdino je dobrih broj ter virnih komore;	
Gdi su riči prave ter hotin'ja mila,	
I dostojne slave i počtena dila.	
Ne išći ondi toj gdi žeru tere pju,	
Ni u loži u koj taščine ter se pru.	310

295 branit *R* | branih *V* (Quomodo aduersus ferar munimenta conquiret, quomodo aduersus serpentes, sic aduersus inimicos auxilia circumspice, quibus illos aut arceas aut compescas aut, quod optimum est, placeas. *De remed. fort.*) | * *Onako kako bi našao snage da se sam braniš od vukova (Tj.: Zar bi našao snage...?)*

297 prita *R* | prite *V* (*ak. za neživo = gen.; usp. Judita* 1,175: razmaknui zastora; *za lik prit, m. r. [uz prita, ž. r.] usp. Judita* 3,52: ta prit njemu na glavu pal)

298 mir s njimi *napisah* | mir s'fimi *R* : s gnimi mir *V* (sic aduerus inimicos auxilia circumspice, quibus illos aut arceas aut compescas aut, quod optimum est, placeas. *De remed. fort.*)

301 Sartce *napisah* | Sarče *R* : Sarce *V* (*Judita* sartc-/sartč- + vokal 16 : sarc-/sarč- + vokal Ø)

302 sartčena *napisah* | sarčena *R* : sarcena *V* (*Judita* sartc-/sartč- + vokal 16 : sarc-/sarč- + vokal Ø)

306 dobrih broi *R* | uirnih broy *V*

308 počtena *R* | poctenya *V*

309 tere pju *napisah* | tere piu *R* : ter piyu *V* (*Judita* pješ / pje / opje 4)

Človik

Lî teško mi je to tere žalost mnoga,
Iz sridu sartca bo da izgubih toga.

Razum

Ako si jednoga izgubil, kripi se,
Ako l' jedinoga, grih je tvoj, stidi se.
Kad fortunom jidro nosit ne mogaše, 315
Zač na jedno sidro privezano staše?*

Človik

Smart mi je vazela dobru ženu vele,
Zato me je spela tuga tere želje.

Razum

Dobru li s' tad imil kada ju si pojal
Al' dobru učinil naukom ki joj s' dal? 320
Ako s' dobru našal, moreš i drugu najt,
Kad budeš obašal, ne hteći s puta zajt.
Ako l' dobrotu imit poče pod tobom biv,
Dobra će i druga bit, buduć joj meštar živ.
Ako t' dobra biše, verna i počtena, 325
I razum imiše, u svemu svaršena,
Spomen' se da mnoge najpri take budu,
A pak napnu roge i zal glas dobudu.
Počten' je i viru donikla uznose,
A pak srama miru zavargu za kose. 330

311 to V] toi R

312 iz [ridu R] Isridu V || sartca *napisah*] farça R, sarca V (*Judita sartc-/sartč-* + vokal Ø)
16 : sarc-/sarč- + vokal Ø)

316 priuezano [tafce R] priuezan sidyasce (Quid, tu in tanta tempestate ad unam ancoram stabas? *De remed. fort.*) | * *Ako se lađa nije mogla nositi s olujom, / zašto je bila privezana (samo) jednim sidrom?*

320 ki joj s' dal *Jagić*] chiyos dal V : choi fi dal R

325 uerna R] uirna V (*Judita prid. vern-* 6 : virn- 1 [6,310, u položaju rime])

328 zal V] zao R

329 donichla R] donichle V

Ostave t' krosna teg, sulac pričnu zbirat,*
 U mladih upru gled kih budu susritat.
 Žena je zaisto nestanovita zvir,
 Stat na jedno misto ne more, imit mir.
 Mnozih ti nī glas hud, da hvale izvarsne: 335
 Lij vino u taki sud, rado se pribarsne.*
 Dobra biše tvoja, da tko mogaše znat
 Po sva lita svoja jednu ćud da će imat,
 Da neće vilovat, da će t' veru nosit,
 Ter te vazda čtovat, a inih ne volit. 340

Človik

Znaše se jur u njoj da bi do starosti
 Tarpilo dobro toj, ko poče od mladosti.

Razum

Dobra tvoja biše, dobra bi i bila,
 Tu ćud, da živiše, ne bi prominila.
 Smart je učinila da mož' potvardit toj, 345
 A ne njeje dila; jur tugam daj pokoj!

Človik

S ženom toko dobrom smart me hti rastavit,
 Kako mogu za njom žalosti ustavit?

Razum

Dobru ženu imit mož' ako odlučiš
 Inu stvar ne želit, ni misal prilučiš. 350

331 chrofna teg R | chrosna i teg V || pricnu V | počignu R | * *One ti ostave naporan rad vratila (tkalačkoga stana), počnu zbijati šalu.*

332 chih budu fufrirat R | chihno budu sritat V

336 lig R | Li V | * Usp. Horacije, *Epistule*, I, 2, 54.

338 iednu chiud dachie R | yednu dachie V

339 Da nechie R | Da ne chi V || dachiet ueru R | dachie uiru V (*Judita im., prid., gl.*
 -ver- 11 : -vir- 10; *od toga im.* ver- 1 : vir- 5)

340 ctouat V | ftouat R (*Judita* [po]čtiti / [po]čtovati 15 : [po]štovati Ø)

347 raftaut R | rastarti V

348 zalosti ustauti R | xalost ostauti V

Ne žel' mnogu dotu, ni gizdu, ni lipost,
 Ner samo dobrotu žensku tere kripost!
 Zamirat ostavi koga je simena,
 A tim se zabavi da je dobra imena.
 Dobru s' ženu imil: mogal bih ti ustoj 355
 Pokazat, da bih htill, ne jednoga, da sto*
 Ki dobru izgubiv na svitu živiše
 Ter se opet ženiv još bolju imiše.
 Mogla bi dostignut taj srića i tebe,
 Zato jure dvignut nastoj žalost sebe!* 360

Zavaršen'je

Za svim pak ča s' hotil tužiti i reći,
 Nî se na svit rodil ki će sega uteći.
 Smart, plač, bolizni te – nisu nesriće to,
 Da voće zemlje sê ljudem je dano ko 365
 Adam kad stvori grih, naš parvanji otac;
 Bog nas postavi svih u saj suzni dolac.
 Bogu hvala budi i dika i slava,
 U svakomu čudi dostojna i prava.
 Pisan ma, poteci ter tužnih konsolaj,
 Marko Marul, reci, pisa vam pisma taj. 370

Amen

354 daie R | day V

356 * da¹ – kad/ako; da² – nego

357 Chi dobru izgubif V | Chi dobru zenu izgubif R

359 Mogla bi (*ispravljeno iz* Mogal bi) V | Mogal bi R || tay srichia i tebe V | taie frichia tebe R

360 * *Zato već jednom uznastoj odbaciti samosažaljevanje.*

360/361 didask. Zauarsenye V | Clouich R

362 fega R | sfega V

364 uochie R | uoschie V

366 susni V | fuŕcgni R

368 R nakon stiha 368 ima kao poseban redak Razum; slijede stihovi 369-370 : V na kraju stiha 368 ima Amen; V nema stihove 369-370

369 poteci Franičević | potechi R

370 reci Franičević | rechi R

RJEČNIK

A

ajer, zrak
ako prem, premda, makar
ali/al', ili
artižan, obrtnik

B

bandižati, izgnati, prognati
bargući (gl. pril. sad.), obdržavajući,
 v. *brići*
barž, možda
baščina, zavičaj
biv (gl. pril. proš.), bivši, dok je bio/
 bila
blag, sretan, blažen
blud, blud, grijeh; zabluda
bluditi, lutati
bo, pak, naime; jer
boci, slabine (ili rebra), pa onda lum-
 bago (ili porebrica)
boliti se, žalostiti se, tugovati
brići, čuvati, obdržavati
brime, breme, teret
broj, broj; mnoštvo
budući, budući da; premda

C

cića, zbog

Č

čim, zbog čega, po čemu
čineće (gl. pril. sad.), čineći
činiti, tjerati, primoravati
činjen'je, posao; djelo, čin
čisto, jasno, nedvojbena
čtiti¹ (1. jd. prez. *čtim*), čitati
čtiti² (1. jd. prez. *čtujem*), štovati

D

da, da; kad; ali; ako; no, nego
dali, ali
dekla, djevojka
derati, mučiti
diju (3. mn. prez.), govore, v. *diti*

dilj, zbog
diti (1. jd. prez. *dim*), govoriti
ditić, sin
dobiti, pobijediti, svladati, nadvladati
dojti, doći
dolac, dol, dolina; *suzni dolac*, dolina
 suza
domom, kući, kod kuće
donikla, do nekog časa
došad (gl. pril. proš.), došavši, v. *dojti*
dota, dota, miraz
dovolje, dostatno; dobro; veoma
dresel'je, žalost, tuga
drug(a), (im. m. r.), drug; drugi (bliž-
 nji)
drugovja, drugi put
dvignuti, dići, dignuti, podignuti; uklo-
 niti
dvojiti, udvajati

E

ered, baštinik, nasljednik

F

fortuna, oluja na moru

G

garditi, postajati grd, ružan
gled, pogled
godi, u: *biti godi*, biti ugodno, biti po
 volji
goranji, gornji, koji je na nebesima
grediše (3. jd. impf.), idaše, v. *gresti*
greduć (gl. pril. sad.), idući, kako ide,
 v. *gresti*
gresti (1. jd. prez. *grem/gredem*), ići
grop, uzao; svežanj
grubiti, ocrnjivati, nagrđivati
gusa (im. m. r.), razbojnik, pljačkaš

H

harlo, brzo, hitro
hinac, himbenik, lažljivac, varalica
hiniti, lagati, varati

hoć', hoćeš
hoditi, ići, putovati
hotin'je, htijenje, želja, nakana, težnja
hotiti, v. *htiti*
htiti, htjeti; nastojati; željeti; *ne htij*,
 nemoj

I

imin'je, imanje, imovina
imiti, imati; morati, trebati
indi, drugdje
iskati (1. jd. prez. *iščem*), tražiti
isprositi, izmoliti
isprošu (1. jd. prez.), izmolim, v. *ispro-*
siti
išćeš (2. jd. prez.), tražiš, v. *iskati*
išći (2. jd. imper.), traži, v. *iskati*
izginuti, poginuti, propasti
iziskati, istražiti, ispitati
izvarstan, izvrtan

J

jâ (3. jd. ao.), poče, započe, v. *jati*
jačati, ječati, jaukati, uzdisati
jati, početi, započeti
jeda, zar, je li, da li
jedan, jedan, neki; jednak, isti
jidro, jedro; lađa, brod
jime, ime
jistvina, jelo, hrana, jestvina
jur, već; već jednom; sad, odmah

K

kagodi, kojagod, neka
kako, kao što
kalujer, redovnik
kar, prijekor
kip, tijelo
koko, koliko
kolikrat, koliko puta
koludrica, redovnica
komora, blagajna; soba, odaja; *virnih*
komore, raj
konsolati, utješiti
krat' (2. jd. imper.), krati, uskraćuj

kripiti se, tješiti se
kripost, krepost, vrlina; kreposno djelo
krosno, razboj, vratilo; *krosna teg*, na-
 poran rad uz tkalački stan
kuntentati se, zadovoljiti se, biti za-
 dovoljan
kursar, morski razbojnik

L

laža (im. m. r.), lažac
li, ipak, doista; još; sveudilj
libar (G mn.), libri, v. *libra*
libra, libra (mjera za težinu, ali i vrsta
 novca)
liću (3. jd. prez.), lete, v. *litati*
listo, samo
litati, letjeti
loža, lođa, trijem
lug, lug, šumica
luzi (N mn.), lugovi, šumice, v. *lug*

M

malo, zamalo
malomožan, bez vlasti, u kojega je ma-
 la moć
manenost, ludost, mahnitost
mart, mrtav
meštar, učitelj
mil, mio, drag; blag, ugodan
milošća, milost
minovati, provoditi
misal, misao; nakana, odluka; briga
mladica, djevojka
mni (zam. D jd.), meni
mniš (2. jd. prez.), misliš, smatraš, v.
mni
mni, misliti, smatrati
moćno, snažno, čvrsto, jako, vrlo
moćuć, moćan, silan, jak
more (3. jd. prez.), može
moreš (2. jd. prez.), možeš
mož' (2. jd. prez.), možeš
mû (zam. A jd. ž. r.), moju
mut, mutež, talog

N

nač, na što
naglost, žurba; neopreznost
najti, naći
namiriti se, namjeriti se
napan (gl. pril. proš.), napevši, v. *napeti*
napeti, napeti, razapeti; *napeti roge*, postati preuzetan, bezobraziti se
naprida, naprijed, sprijeda
nastupiti, naići, nabasati
nateći, snaći
nebog, ubog, jadan, bijedan, nevoljan
nebore (V jd.), jadniče, nevoljniče, v. *nebog*
neć' (2. jd. prez.), nećeš
nestanovit, nestalan, nepostojan; *nestanovita zvir*, nestalno stvorenje (biće)
nikoliko, neko vrijeme
ništar(e), ništa
nose (gl. pril. sad.), noseći, podnoseći, v. *nositi*
nositi, nositi; podnositi, nositi se s čime; *viru nosit*, biti vjeran
nošu (1. jd. prez.), nosim, v. *nositi*
nje (zam. A mn. m. r.), njih

O

obajti, obići, ogledati, razgledati
obaliti (komu), oboriti, srušiti (koga)
obašal (gl. prid. rad.), ogledao, razgledao, v. *obajti*
obitan'je, obećanje
obitati, obećavati
obladati, ovladati, svladati; vladati, *obran*, izabran
obstraniti, opkoliti, okružiti
oči, oči, očinji vid
odarti, oderati
odhoditi, othoditi, odlaziti
oditi se, odjenuti se, zaognuti se
odkol, otkako, otkad
odlagnuti, olakšati, umanjiti

odpasti, otpasti; ostati bez čega; *odpasti očiju*, oslijepjeti
odstupiti, umaknuti; ostaviti; ustupiti
odvarći, odvrgnuti, odbaciti
odvarg (gl. pril. proš.), odbacivši, v. *odvarći*
ogrubiti, poružniti, učiniti ružnim
ojdimo (1. mn. imper.), ostavimo, v. *ojti*,
ojdoh (1. jd. ao.), ostavih, v. *ojti*
ojme, ajme
ojti, ostaviti, napustiti
on, on, onaj
općenski, općinski, javni
općiti, družiti se
osadniti, izraniti
ošal (gl. prid. rad.), ostavio, v. *ojti*
otajan, tajan
oto, eto
otvoriti, otvoriti; otkriti
ovo, evo
ozoja, veoma, vrlo

P

parvanji, prvi, prvotni
paša, paša, hrana; pašnjak
patrija, domovina
pečal, nevolja, žalost, tjeskoba
peti, pjevati
pinezi (G mn. *pinez*), novci
pisma, književno djelo; *Pisma*, Sveto pismo, Biblija
pju (3. mn. prez. glag. *piti*), piju
pjući (gl. pril. sad. glag. *piti*), pijuci
plitahu (3. mn. impf.), lutahu, v. *plitati*
plitati, lutati
počan (gl. pril. proš.), počevši, v. *počati*
počati, početi
počten, pošten, čist, neokaljan
podbiti, pokoriti, podjarmiti
podniti, podnijeti, pretrpjeti
pogarditi, prezreti, pokuditi

pohojahu (3. mn. impf.), pohađahu,
 posjećivahu
pohotin'je, pohota
pohvaljen, vrijedan pohvale
poj (2. jd. imper.), pođi, v. *pojti*
pojal (gl. prid. rad.), uzeo, v. *pojati*
pojati, pjevati
pojati, uzeti
pojti, poći
pokladati se, napunjati se, krijepiti se,
 namirivati se
pokol, pošto; kad, dok; otkad; budući
 da
polahčati, olakšati
pomanjkan'je, nedostatak, mana
ponesti, ponijeti
ponirati, padati
poroditi se, roditi se
poslužiti, početi služiti
postati, zastati
postav (gl. pril. proš.) zastavši, v. *po-*
stati
postaviti, postaviti; položiti; *mir posta-*
viti, mir uspostaviti
posvistiti se, osvijestiti se, dozvati se
 k pameti
pošad (gl. pril. proš.), pošavši v. *pojti*
poškuriti, potamnjeti
pozriti, pogledati
prav (im. ž. r.), pravo, pravda; neduž-
 nost
prav, prav, nedužan, nekriv, pošten,
 pravedan; iskren
pravdeno, pravedno
praviti, govoriti, kazivati
preti se, prepirati se
prez, bez
pri, pri, kod; poradi, zbog
prî, prije
pribarsnuti se, ukiseliti se
pribiçi, pobjeći
pribiti (1. jd. prez. *pribudem*), nalaziti
 se, prebivati
priçeti (1. jd. prez. *priçnem*), početi

pridati, predati
prigledati, pogledati, pobrinuti se
prihvaljen, veoma hvaljen
prija, prije
prijimati, primati
priličan, sličan
priluçiti, pridružiti, dopustiti
primati se, prihvaćati; hvatati se
primisal, briga
priproščina, neznatnost
prit (im. m. r.), prijetnja
priti, priçi, doçi
prose (gl. pril. sad.), proseçi
prošnja, prošnja, molba
pru se (3. mn. prez.), prepiru se, svađa-
 ju se, v. *preti se*
prud, korist
pruditi, koristiti
pustinjski, samotan, pust

R

rad, u: *rad bih*, volio bih
raskladati, kудiti, klevetati
raskoša, raskoš, ljepota, krasota, bo-
 gatstvo
raspravlјati, ogovarati, klevetati
red, red; stalež; uputa
ridati, jaukati, kukati
roba, imanje, blago
robiti, robiti, pljačkati
rovati (1. jd. prez. *rovem*), revati (kao
 magarac)
rubiti, robiti, pljačkati

S

saj, *sa*, *se*, ovaj, ova, ovo
saket, vrećica, kesa (za novac)
sartce, srce
sartçen, srdačan; koji je u srcu, mio,
 drag
saržba, srdžba
sciniti, prosuditi, procijeniti; cijeniti
sê (zam. G jd. ž. r.), ove
selo, u: *po selih*, po selima
sigur, siguran

sime, sjeme; pleme, rod
skazati, pokazati, očitovati, izložiti
skladati, spajati, sjedinjavati
skučati, uzdisati, stenjati
skupost, lakomost, pohlepa
skut, skut; krilo jedra
slaćiti, sladiti, biti sladak; goditi
sloviti, sloviti, biti na glasu
slovuć (gl. pril. sad.), koji je na glasu,
 v. *sloviti*
smiljen'je, smilovanje, milosrđe
sminost, smjelost, drzovitost
soldat, vojnik
speti, sapeti, obuzdati; obuzeti
spomenuti se, sjetiti se
spominati se, sjećati se
spoviditi, ispriповjediti
spovij (2. jd. imper.) ispriповjedi, v.
spoviditi
srida, sredina
stan, nastamba, sobica; prebivalište
stan'je, prebivalište, stan, dom
starpiti, trpjeti, podnositi, otrpjeti
starti, strti
stav (gl. pril. proš.), zastavši
stav' (2. jd. imper.), ostavi, v. *staviti*
staviti, staviti, postaviti, metnuti, polo-
 žiti; namjestiti; ostaviti; *staviti ko-*
nac, okončati; *staviti mōći*, uzmoći,
 naći snage
stiskati, prisiljavati, goniti
stran (im. ž. r.), strana; *gornja stran*,
 nebo
stran (prij.), sa strane; izvan; *stran*
puta, stranputicom
strašje (komp. pril.), strašnije
sulac, šala, zabava; *zbirati sulac*, zbijati
 šalju, zabavljati se
sumnjiti, sumnjati, dvojiti
svaditi, potvoriti, oklevetati, ocrniti
sviriti, svirati
svišt, savjet
svući, oplijeniti

Š

ščititi, štiti
škapulati, izbjeći, spasiti se
škoda, škoda, šteta, gubitak

T

taje (zam. N. jd. ž. r.), ta
takmen, jednak; nalik, sličan
takoj, također
tarpiti, trpjeti, podnositi; trajati
taržac, trgovac
taska, torba
taščad, taština, ispraznost
taščina, taština, ispraznost; oholost
taščinac, sujetnik; danguba, bespo-
 sličar
taščiniti, besposličiti, dangubiti
teći, stjecati
teg, naporan rad
tirati, tjerati
tiskati, gurati, potiskivati; *činiti tiskan*,
 činiti oskudnim, punim lišavanja
tiščati, tištiti; pritiskati
tja, daleko, drugamo
tko koli, tko god
tlačiti, mučiti, kinjiti
tobom, zbog tebe
toki, tolik
tokoj(e), također
totu, tu
trud, napor, teškoća, muka
tući se, potucati se, ići iz mjesta u mje-
 sto
tudje, odmah
tuj, tu
tukući se (gl. pril. sad.), potučajući se,
 v. *tući se*
tužben, tužan, žalostan
tužbeno (pril.), tužno, žalosno

U

ubići, pobjeći
uhiliti, ožalostiti, ucviliti; upropastiti
uhion, ožalošćen, ucviljen

ujimati se, otimati se, odolijevati
ukloniti, skloniti, sačuvati
umiliti se, smiriti se, stišati se
umiljenstvo, poniznost, skrušenost
umotati se, zaplesti se
usion, koji je preko volje, mučan
uskladati, učiniti
uspredati, preplašiti se
ustarpin, strpljiv; koji može trpjeti
ustarpiti, potrpjeti, podnijeti
ustaviti, spriječiti, zaustaviti, odvratiti
usušivati, osušivati, činiti suhima
uvrućiti, učiniti vrućim, ugrijati
uzbubnjati, uzbućati, stvoriti buku
uzbuditi, probuditi, razbuditi
uzdaržati, čuvati, obdržavati
uzhoditi, uzlaziti, dizati se
uzšušnjati, zašuštati
uzvišiti se, uzvisiti se

V

vaščina, sramota
vele, vrlo; puno, mnogo; veoma
veliti, zapovjediti
veran, vjeran
vičan, naviknut; običan, blizak
vid (im. m. i ž. r.), vid
vidin'je, vid
viditi (1. jd. prez. *vidim*), vidjeti
viditi (1. jd. prez. *vim*), znati; *kako znam*
tere vim, kako znam i umijem
vijte (2. mn. imper.), vidite, v. *viditi*
vilovati, biti nestašan, ludovati
vim (1. jd. prez.), znam, v. *viditi*
viskati, vikati
voće, plod
vrići, vrgnuti, baciti
vuhla, licemjer, udvorica
vukom, u: *vukom se braniti*, braniti se
 od vukova

Z

zabaviti se, zadovoljiti se
zabiti, zaboraviti

zad, odozada, straga
zadovoljan, dovoljan, dostatan
zadovolje, dovoljno, dosta, dostatno,
 dobro
zajati, dati u zajam, posuditi
zajti, zaći, skrenuti
zamirati, ispitivati, razmatrati
zapovij (2. jd. imp.), zapovjedi
zasidati, biti u zasjedi; postaviti za-
 sjedu
zavarći, zabaciti, zanemariti; *zavarći za*
kose, odbaciti
zavidost, zavist
zbirati, sabirati, zbirati
zdaržati, zadržavati; obdržavati, ustraj-
 no čuvati
zdrav, zdrav, čitav, neozlijeđen
združiti, pratiti
zgajati se, događati se
zginuti, poginuti
zgubiti, izgubiti; *zgubiti oči*, oslije-
 pjati
zled, zlo djelo; zlo
zloglasiti, klevetati, ogovarati; ozlogla-
 sivati, ocrnjivati
zlorik, klevetnik
znoj, težak rad, napor
zvati se, biti smatran
zvati, zvati, zazivati, pozivati
zvir, zvijer; živina; *nestanovita zvir*,
 nestalno stvorenje (biće)

Ž

žal, žao
žalost, žalost; *žalost sebe*, žaljenje sa-
 mog sebe, samosažaljenje
žerati, žderati
žeru (3. mn. prez.), žderu, v. *žerati*
žvati, jesti, gristi